

УДК 37.037:796/799(73)

ШКІЛЬНИЙ СПОРТ У СЕРЕДНІХ ТА СТАРШИХ ШКОЛАХ США (МАШТАБИ ТА ЧИННИКИ ЗАЛУЧЕННЯ)

Ірина Турчик

У статті встановлені фактори, що впливають на залучення дітей до систематичної рухової активності, а саме до занять шкільним спортом у США. Підтверджено, що систематична рухова активність молоді США визначається американськими спеціалістами, як важлива складова суспільної охорони здоров'я і її збільшення є важливим завданням освітньої політики США. Виявлено, що рівень участі школярів у заняттях шкільним спортом залежить від статі, соціо-економічного статусу школи й наявної кількості спортивних споруд.

Ключові слова: шкільний спорт, США, здоров'я, чинники залучення, середня школа, старша школа.

У національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту (2002), вказано, що метою і завданнями фізичної культури і спорту в Україні є створення умов для забезпечення оптимальної рухової активності кожної людини впродовж усього життя, досягнення нею достатнього рівня фізичної та функціональної підготовленості та ін. [3].

Проте проведені дослідження у рамках Міжнародного проекту «Здоров'я та поведінкові орієнтації учнівської молоді (Health Behavior School aged Children, 2010 (HBSC)) встановили, що щоденно близько однієї години займаються спортом лише 22 % учнівської молоді віком 11-17 років (з них 28 % – хлопці, 16 % дівчата) [7].

Лише 13 % українців мають необхідний фізично обумовлений рівень рухової активності, тоді як у країнах ЄС він становить 40-50 %, а в Японії – 70-80 % (Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація», 2008) [1]. У більш-менш систематичну спортивну діяльність згідно опитувань залучено 50 % населення у Фінляндії, 32 % – Ізраїлі та 71 % – США [2].

На думку багатьох фахівців (В. Бальсевича, Л. Лубишевої, Т. Круцевич та ін.) власне спорт, у тому числі шкільний, є могутнім засобом формування цінностей учня. Адже він має величезні можливості для позитивного впливу не тільки на здоров'я та фізичну досконалість, але і на духовний світ, на культуру людини і, зрештою, на її позитивний світогляд.

В останні роки в Україні набувають особливої значущості порівняльні дослідження. У стратегічному документі – Національній доктрині розвитку освіти (2002 р.) проголошено важливість наукового забезпечення модернізаційних процесів у вітчизняній освіті з позиції відповідності сучасним світовим трансформаціям, акцентовано необхідність прилучення до зарубіжних досяг-

нень в освітній галузі. Тому не випадково питання організації і методики фізичного виховання та спорту в зарубіжних країнах цікавлять багатьох сучасних українських фахівців (Е. Вільчковський, Т. Круцевич, О. Куц, В. Лабскір, Л. Сергієнко, Б. Шиян), науковців інших країн (С. Гуськов, В. Вілк, А. Зотов, Д. Крадман, З. Кравчик, А. Мальська, Т. Лісіцкі, Й. Поспієш, З. Яворський). У той же час сучасних праць щодо особливостей шкільного спорту в США нами не виявлено.

Проте, на нашу думку, аналіз досвіду США може стати важливим джерелом ґрунтовного осмислення та творчого використання позитивних ідей, що зумовлюється:

- значним досвідом боротьби з проблемою малорухомого способу життя, зокрема учнівської молоді, у зв'язку з стрімким поширенням цивілізаційних переваг, урбанізованих умов життя у США;
- важливістю ролі шкільного спорту у системі освіти США;
- високими навчальними результатами загалом та з фізичного виховання зокрема, а також досягненнями у спорті школярів США.

Вивчення та узагальнення цього досвіду становить цінність для України, яка поставила перед собою завдання інтеграції в світову спільноту, досягнення її економічних й соціальних параметрів, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного народного господарства та фахівців.

Метою даної роботи є з'ясування факторів, що впливають на залучення дітей до систематичної рухової активності, а саме до занять шкільним спортом у США.

Джерельну базу дослідження охоплюють законодавчі та нормативні акти, урядові постанови та розпорядження з питань освіти, здоров'я, фізичного виховання та спорту навчальних закладів США.

На думку американських фахівців систематична фізична активність є необхідною складовою духовного й фізичного здоров'я та відіграє ключову роль у боротьбі з дитячим ожирінням [5, с. 16]. Згідно рекомендацій Департаменту охорони здоров'я та соціальних служб США, підліткам необхідно щоденно бути фізично активним як мінімум 60 хв. [18]. Проте, як свідчать чисельні дослідження більшість школярів не дотримуються цієї директиви [6, с. 17]. Окрім того, впродовж навчання в школі спостерігається тенденція до зменшення фізичної активності, незважаючи на необхідність занять у цьому віковому періоді.

Систематична участь у шкільному спорті надає можливість учням всіх вікових груп бути фізично активними, забезпечує покращення рівня здоров'я [14], психологічного благополуччя [21], а також формує самоповагу. Проте, як відзначають американські фахівці, участь у шкільному спорті є швидше необхідним і важливим додатком до обов'язкових уроків фізкультури, які лише спільно можуть забезпечити школяра необхідною руховою активністю [9].

У більшості американських шкіл краще розвинутим є міжшкільний спорт, що передбачає участь у змаганнях між командами різних шкіл. Проте у деяких школах перевага надається внутрішньо шкільному спорту, що включає індивідуальні та командні змагання між учнями лише однієї школи.

В останні роки до внутрішньо шкільного спорту відносять членство у місцевих спортивних клубах і заняття танцями [12]. Програма внутрішньо шкільного спорту зазвичай є доступною для усіх учнів незалежно від рівня розвитку вмінь.

В американських школах участь дітей у міжшкільному спорті є дещо вищою ніж у внутрішньо шкільному і становить приблизно 31 % у 8 класі середньої школи (Middle Scholl), 30 % у 10 класі старшої школи (High School) і 30 % у 12 класі старшої школи (High School) й відповідно у внутрішньо шкільному у 8 класі – 22 % і по 12 % у 10 та 12 класах [4] (рис. 1). Також дослідженнями встановлено, що хлопці є більше активними, ніж дівчата, у різних вікових групах приблизно на 2–5 %. Слід відзначити, що у минулому кількість залучених дівчат була в рази менша. Проте прийняття статті 9 федерального закону щодо заборони статевої дискримінації у будь-якій освітній програмі зумовило практично десятикратне зростання кількості дівчат, які займаються шкільним спортом [10]. Однак, як вважають американські фахівці сучасним завданням освітньої політики і надалі залишається відсутність уваги до існуючого гендерного розриву.

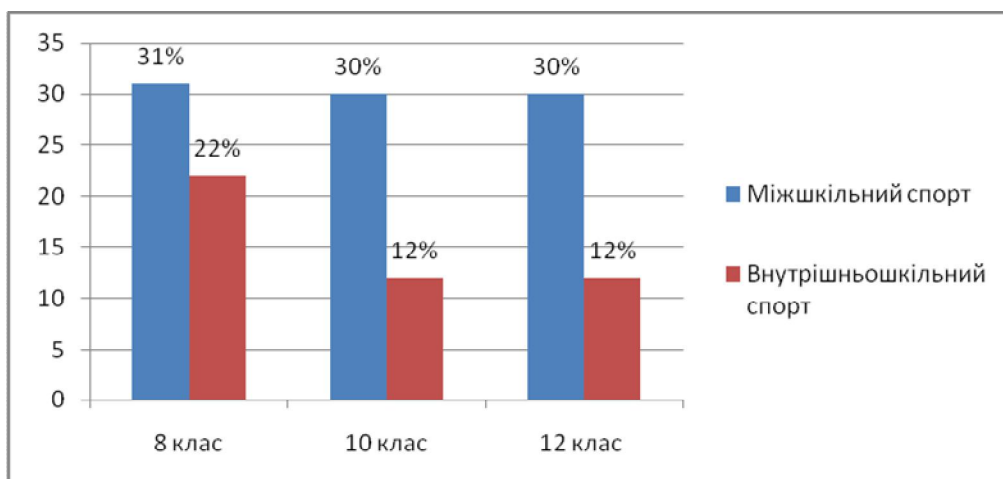

Рис. 1 Кількість учнів, які беруть участь у шкільному спорті у США

Дослідження проведені американськими фахівцями, свідчать, що рівень участі школярів у заняттях спортом залежить, окрім статі, від соціального економічного статусу школи й кількості спортивних споруд у школі.

Соціально-економічний статус (СЕС) встановлюється за відсотком учнів, які мають право отримувати безкоштовний або за низькими цінами обід. Відповідно до цього школи класифіковані на три групи: школи з низьким, з середнім, з високим СЕС.

Встановлено, що у 8 класі та у 10 класі чим вищий СЕС школи, тим більша кількість учасників міжшкільного спорту (рис. 2), у 12 класі цей зв'язок обумовлений ще й наявністю спортивних об'єктів у школі.

Аналогічна прямо пропорційна залежність спостерігається й серед учасників внутрішньо шкільного спорту.

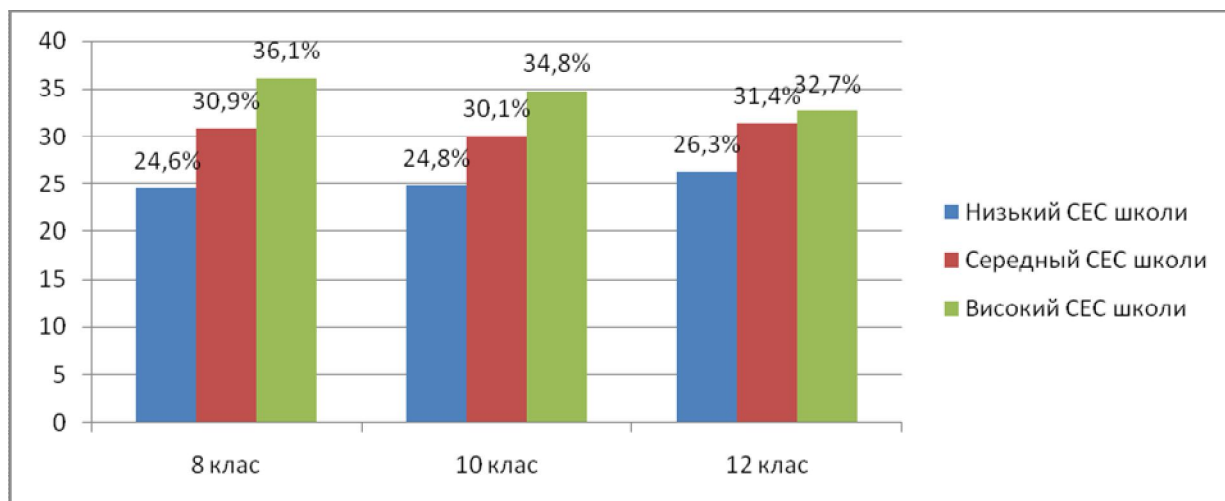

Рис. 2. Кількість учнів, залучених у міжшкільний спорт залежно від соціально-економічного статусу школи (СЕС) [4].

У зв'язку з тим, що кількість учнів, залучених до занять спортом, є меншою у школах з низьким СЕС, американський уряд намагається зруйнувати «бар'єри» які не дозволяють усім учням, незалежно від їх матеріального статусу, займатися спортом. Основна освітня політика, направлена на забезпечення учнів безкоштовним проїздом до спортивних об'єктів, надання необхідного інвентарю, а також нагородження кращих учнів-спортсменів спеціальними преміями чи стипендіями.

Наступна залежність, встановлена американськими дослідниками, це – взаємозв'язок між кількістю учасників шкільного спорту та кількістю наявних спортивних споруд (корти, спорт. стадіони, басейни і т.д.).

Так, школи у США відповідно до віку учнів, характеризуються своєрідними рівнями забезпечення спортивними спорудами (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні забезпечення спортивними спорудами

Рівні забезпечення	Middle School (середня школа)	High School (старша школа)
високий	6 і більше спортивних споруд	8 і більше спортивних споруд
достатній	4-5 спортивних споруд	6-7 спортивних споруд
низький	менше 3 спортивних споруд	менше 5 спортивних споруд

Американськими вченими встановлено, що участь школярів у міжшкільному спорті у школах з високою кількістю спортивних споруд є значно вищою у порівнянні зі школами, які мають низький рівень (рис. 3).

З метою отримання належної фінансової підтримки для якісного функціонування спортивних споруд в США школам дозволено укладати угоди або контракти з громадами про їх спільне використання. Без сумніву, такий підхід, який не використовується в школах України, сприяє більшому залученню до рухової активності усіх членів американської громади.

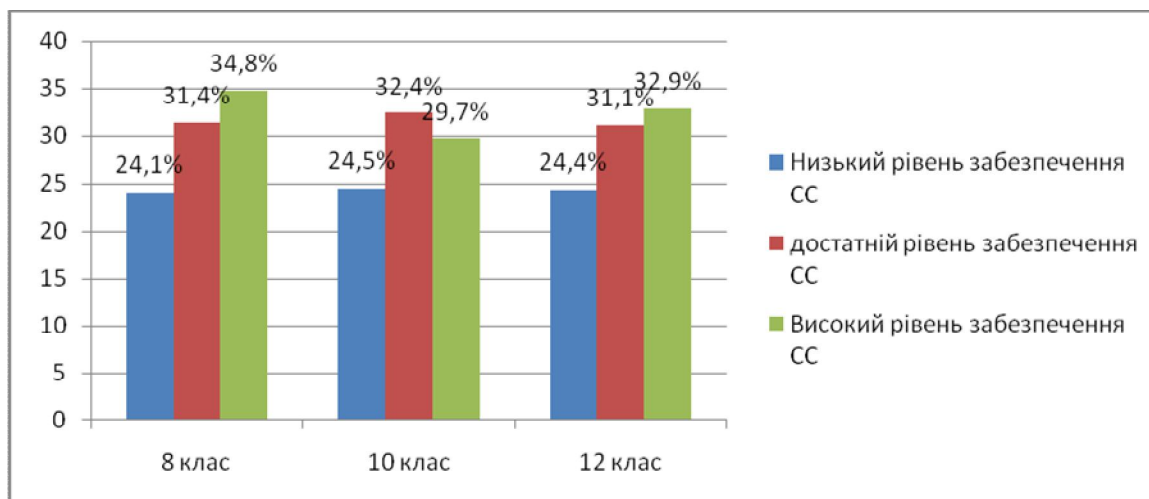

Рис. 3. Кількість учнів залучених у міжшкільний спорт залежно від рівня забезпечення спортивними спорудами (СС) [4].

Таким чином, систематична рухова активність молоді США визначається американськими спеціалістами як важлива складова суспільної охорони здоров'я і її збільшення є важливим завданням освітньої політики США.

Провідні національні американські організації, включаючи Інститут медицини комітету з попередження ожиріння серед дітей та молоді, Департамент охорони здоров'я та соціальних служб США та ін. наголошують, що участь у шкільному спорті сприяє покращенню здоров'я учнів [8, с. 19].

Національна асоціація спорту і фізкультурної освіти підкреслює необхідність зростання підтримки внутрішньо шкільного так і міжшкільного спорту, участь в якому надасть можливість займатися усім учням [11].

Рівень участі школярів у заняттях шкільним спортом залежить від статі, соціально-економічного статусу школи й наявної кількості спортивних споруд. Для забезпечення рівноцінної участі всіх учнів, незалежно від рівня їх доходів, у шкільному спорті, американський уряд здійснює адресну допомогу, що передбачає надання учням (призів) допомогу у придбанні інвентарю, забезпечення шкільним транспортом. Окрім того, школам надана можливість укладання спеціальних угод з комунами, щодо спільного утримання спортивних споруд школи.

Знання реальних масштабів та чинників, що впливають на залучення різних верств населення до занять спортом, має важливе значення для формування політики та стратегічного планування діяльності різноманітних організацій щодо здоров'я громадян.

Список використаних джерел:

1. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009–2013 роки. Кабінет міністрів України (2008) Розпорядження від 21 травня 2008 р. № 731-р. Режим доступу: www.portal.rada.gov.ua
2. Кузин В. В. Спортивний менеджмент и практика развития спорта: выводы и предложения зарубежных специалистов / В. Кузин // Теория и практика физической культуры. – 1996. – № 2. – С. 58–60.
3. Національна доктрина розвитку освіти у XXI ст. (2002) Указ 17 квітня 2002 р. – Режим

- доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
4. Colabianchi N., Johnston L., O'Malley P. *Sports Participation in Secondary Schools: Resources Available and Inequalities in participation – A BTG Research Brief*. Ann Arbor, MI: Bridging the Gap Program, Survey Research Center, Institute for Social Research, University of Michigan, 2012.
 5. Council on Sports Medicine and Fitness and Council on School Health. *Active healthy living: Prevention of childhood obesity through increased physical activity*, 2006; 117(5): 1834–1842.
 6. Centers for Disease Control and Prevention. *Youth Risk Behaviour Surveillance – United States*, 2009. MMWR 2010; 59 (SS-5): 1–142.
 7. Health Behavior School aged Children (HBSC) (2010). – Режим доступу : <http://www.uisr.org.ua/img/upload/files/HBSC/Buklets/buklet%2007.pdf>
 8. Institute of Medicine Committee on Prevention of Obesity in Children and Youth. *Preventing childhood obesity: Health in the balance*. Washington, DC: The National Academies Press; 2005.
 9. Leek D., Carlson J., Cain K. *Physical activity during youth sports practices*. Arch Pediatr Adolesc Med. 2011; 165(4): 294–299.
 10. National Federation of State High School Associations (2011). *NFHS High School Athletics Participation Survey, 1971–2011*. Indianapolis, IN: National Federation of State High School Associations.
 11. National Association for Sport and Physical Education. *Co-curricular physical activity and Sport programs for middle school students [position paper]*. Reston, VA: National Association for sport and Physical Education, 2002.
 12. National Association for Sport and Physical Education. *Guidelines for after-school physical activity and intramural programs*. Reston, VA: National Association for Sport and Physical Education; 2001.
 13. O'Malley P., Johnston L., Delva J. *School physical activity environment related to student obesity and activity: A national study of schools and students*. Adolesc Health. 2009; 45: S.71–81.
 14. Pate R. O'Neill J. *Youth sports programs: Contribution to physical activity*. Arch Pediatr Adolesc Med. 2011; 165(4): 369–370.
 15. Sallis J. *Age-related decline in physical activity: A synthesis of human and animal studies*. Med Sci Sports Exerc.
 16. Strong W., Malina R., Blimkie C. *Evidence based physical activity for school – age youth*. J Pediatr. 2005; 146(6): 732–737.
 17. Troiano R., Berrigan D., Dodd K. Masse L. Tilert T., McDowell M. *Physical activity in the United States measured by accelerometer*. Med Sci Sports Exerc. 2008 Jan; 40 (1): 181–8.
 18. U.S. Department of Health and Human Services. *2008 Physical Activity Guidelines for Americans*. Washington, DC: US: Department of Health and Human Services; 2008.
 19. U.S. Department of Health and Human Services and U.S. Department of Education. *Promoting better health for young people through physical activity and sports*. Washington, DC: 12. U.S. Department of Health and Human Services and U.S. Department of Education: 2000.
 20. U.S. Government Accountability Office. *K-12 education: School-based physical education and sports program (GAO-12-350, Report to Congressional Requesters)*. Washington, DC: U.S. Government Accountability Office, 2012.
 21. World Health Organization. *Sports and Children: Consensus statement on organized sports for children*. Bull World Health Organ. 1988; 76:445–447.